

МОЖЛИВІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

© 2014 ГРУБІНКА І. І.

УДК 631.11:336.5.32

Грубінка І. І. Можливі напрямки вдосконалення кредитного механізму здійснення державної підтримки кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні

У статті показано можливі напрями вдосконалення кредитного механізму при здійсненні кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, зокрема в частині реалізації його державної підтримки. Розроблено гарантійно-компенсаційну модель державної підтримки кредитного забезпечення господарств, що дозволить здійснити економію бюджетних коштів через можливість додаткової мобілізації коштів на вітчизняному фінансовому ринку. Запропоновано показники вибірковості при здійсненні державної підтримки кредитування підприємств сільського господарства, які б враховували термін залучення і ефект від використання отриманого кредиту. Використання запропонованих показників вибірковості повинно покращити ефективність використання кредитних ресурсів і кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств, сформувати залежність між показниками фінансових результатів підприємства і залучених ним кредитних ресурсів.

Ключові слова: кредит, кредитне забезпечення, кредитний механізм, державна підтримка, державні гарантії, кредитна інфраструктура, показники вибірковості.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 3. **Бібл.:** 9.

Грубінка Ігор Іванович – здобувач, Львівський національний аграрний університет (вул. В. Великого, 1, Дубляни, 80381, Україна)
E-mail: igor_grubinko@mail.ru

УДК 631.11:336.5.32

Грубінка І. И. Возможные направления усовершенствования кредитного механизма осуществления государственной поддержки кредитного обеспечения сельскохозяйственных предприятий в Украине

В статье показаны возможные направления совершенствования кредитного механизма при осуществлении кредитного обеспечения сельскохозяйственных предприятий, в том числе в части реализации государственной поддержки. Разработана гарантийно-компенсационная модель государственной поддержки кредитного обеспечения хозяйств, что позволит осуществить экономию бюджетных средств из-за возможности дополнительной мобилизации средств на отечественном финансовом рынке. Предложены показатели избирательности при осуществлении государственной поддержки кредитования предприятий сельского хозяйства, которые бы учитывали срок привлечения и эффект от использования полученного кредита. Использование предложенных показателей избирательности должно улучшить эффективность использования кредитных ресурсов и кредитное обеспечение сельскохозяйственных предприятий, сформировать зависимость между показателями финансовых результатов предприятия и привлеченных им кредитных ресурсов.

Ключевые слова: кредит, кредитное обеспечение, кредитный механизм, государственная поддержка, государственные гарантии, кредитная инфраструктура, показатели выборочности.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 3. **Библ.:** 9.

Грубінка Ігор Іванович – соискатель, Львовский национальный аграрный университет (ул. В. Великого, 1, Дубляни, 80381, Украина)
E-mail: igor_grubinko@mail.ru

UDC 631.11:336.5.32

Hrubinka Ihor I. Possible Directions of Improvement of the Credit Mechanism of State Support of Credit Provision of Agricultural Enterprises in Ukraine

The article shows possible directions of improvement of the credit mechanism when conducting credit provision of agricultural enterprises, including in the part of realisation of state support. The article develops a guarantee and compensation model of state support of credit provision of farms, which allows economy of budget funds due to a possibility of additional mobilisation of funds in the domestic financial market. The article offers indicators of selectivity in the process of state support of crediting agricultural enterprises, which would take into account the term of attraction and effect of use of the obtained loan. The use of the proposed selectivity indicators should improve efficiency of use of credit resources and credit support of agricultural enterprises and form dependence between indicators of financial results of an enterprise and credit resources attracted by it.

Key words: loan, credit provision, credit mechanism, state support, state guarantees, credit infrastructure, selectivity indicators.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 9.

Hrubinka Ihor I. – Applicant, Lviv National Agrarian University (vul. V. Velykogo, 1, Dublyany, 80381, Ukraine)
E-mail: igor_grubinko@mail.ru

Галузь сільського господарства для України традиційно є однією з найважливіших в економіці. Це зумовлено насамперед багатими земельними ресурсами, значною кількістю сільського населення, великими масштабами виробництва та іншими причинами. Разом з цим саме діяльність підприємств цієї галузі є значно ризиковішою в порівнянні з підприємствами інших секторів економіки. Цьому сприяє сезонність виробництва, залежність від природно-кліматичних умов, цінова політика держави, потреба у значних обсягах капітальних вкладень і значний період їх окупності. Ці фактори збільшують небезпеку виникнення непередбачуваних фінансових втрат, а крім цього, сезонність сприяє утворенню значного касового розриву між доходами і витратами. Відповідно виникає об'єктивна

потреба у здійсненні кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств і його підтримці з боку держави, насамперед через вдосконалення кредитного механізму.

Дослідженнями вдосконалення кредитного механізму при здійсненні кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств і ролі держави в цьому процесі присвячені праці таких вчених: О. Гудзь [1], Т. Калашнікова [2], П. Стецюк [3], О. Непочатенко [4], М. Дем'яненко [5], С. Осадець, А. Сомик, В. Геєць, С. Колотуха [6], П. Саблук, І. О. Лютий, В. П. Рябоконт, А. М. Поддєрьогін, С. Кваша, П. А. Лайко, І. Коваленко, Я. М. Гончарук [7], В. Я. Мессель-Веселяк та ін.

Мета і завдання статті – показати можливі напрями вдосконалення кредитного механізму при здійсненні кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Кредитний механізм є однією зі складових кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Під кредитним механізмом ми розуміємо всю сукупність методів, прийомів, принципів, на підставі яких відбувається процедура отримання, використання і повернення кредиту. Держава впливає на кредитне забезпечення підприємств, окремих галузей, у першу чергу змінюючи кредитний механізм. Одним із прикладів такого впливу є часткова компенсація вартості кредитів для аграрних підприємств, оскільки ринкова вартість кредитів є більшою за рівень рентабельності більшості даних підприємств, то через внесення в кредитний механізм такого елемента, як часткова компенсація, держава робить кредитні ресурси доступнішими для господарств, підвищуючи їх кредитоспроможність. Зміна кредитної інфраструктури також призводить до зміни в кредитному механізмі, безумовно перспективні напрями вдосконалення останньої, змінять і сам механізм кредитування сільськогосподарських підприємств. Як ми зазначали, державна підтримка кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні здійснюється на основі часткової компенсації вартості кредитів, отриманих ними, що впливає на кредитний механізм. У межах України пільгові кредити становили близько половини всіх кредитів, які залучали господарства (у 2008 р. цей показник склав 75,5%) [2, с 31]. Тобто можемо сказати, що програма часткової компенсації вартості кредитів аграрним зараз є важливою частиною кредитного механізму.

Одним з основних недоліків даної програми, на нашу думку, є прив'язка розміру частки відшкодування до облікової ставки НБУ, оскільки облікова ставка є перш за все інструментом макроекономічного регулювання. Її розмір не відображає потребу сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах, він не має кореляції з рівнем рентабельності чи ефектом від використання кредиту останніх. Крім цього, дана частка компенсації має невисокий рівень стимуляційного ефекту, оскільки не залежить від результатів діяльності сільськогосподарського підприємства, не спонукає їх до покращення цих результатів. На нашу думку, ставка компенсації повинна залежати від ефективності діяльності підприємства, сприяти зростанню виробництва. Ще одним недоліком є розподіл кредитів за строками їх використання. Постанова КМУ від 11.08.2010 р. № 794, яка регламентує порядок здійснення часткового відшкодування кредитної ставки для аграрних підприємств, робить такий розподіл кредитів: короткострокові (до 1 року), середньострокові (від 1 до 3 років), довгострокові (більше 3 років). Однак у банківській практиці використовують іншу класифікацію, де кредити розподіляються на короткострокові (до 1 року) і довгострокові (більше 1 року), саме така градація зустрічається у внутрішніх інструкціях з кредитування більшості банків. Вказана розбіжність часто є причиною непорозумін між банками і підприємствами, наслідком яких є відмова у видачі кредиту чи частковому відшкодуванні його вартості. Слід зазначити, що відшкодування проводиться в однаковому розмірі (подвійна облікова ставка НБУ для кредитів у національній валюті, 10% – для кредитів в іноземній валюті) незалежно від термінів кредитування. Тобто відсутня мотивація до довгострокових вкладень у виробництво. Одним із напрямів вдосконалення має стати прив'язка ставки відшкодування довгострокових кредитів до очікуваного ефекту від їх використання в майбутньому. Ми пропонуємо здійснювати відшкодування із урахуванням термінів залучення кредитів господарством.

Для короткострокових кредитів, що спрямовуються на фінансування обігового капіталу підприємства, компенсація з боку держави повинна відбуватися на рівні зростання виробництва в цьому періоді (1 рік). Це дозволить зацікавити сільськогосподарські підприємства в ефективнішому використанні кредитних ресурсів. Тому ми пропонуємо визначати ставку часткового відшкодування на рівні приросту виробництва звітного року, коли закінчилося отримання останньої частини короткострокового кредиту. У цьому періоді буде можливим визначити ефект від використання отриманого кредиту. Формула розрахунку відшкодування матиме такий вигляд:

$$B = B_{zp} / B_{np} \cdot 100 - 100, \quad (1)$$

де B – вартість кредиту, що відшкодовується державою, %; B_{zp} – виробництво звітного року, грн; B_{np} – виробництво у році, попередньому до звітнього, грн.

Слід врахувати, що приріст виробництва потрібно вираховувати в базових цінах. Ми пропонуємо брати до уваги як базові ціни 2000 року. Оскільки саме цього року було сформовано основу економічного середовища в якому сільськогосподарські підприємства працюють сьогодні. Застосування базисних цін, зумовлене вирахуванням інфляційної частки з фактичного приросту. Відповідно реальна кредитна ставка, яку сплачуватимуть сільськогосподарські підприємства, що отримають часткове відшкодування дорівнюватиме:

$$P_{kc} = B_{kc} - B, \quad (2)$$

де P_{kc} – реальна кредитна ставка, %; B_{kc} – банківська (ринкова) кредитна ставка, %; B – вартість кредиту, що відшкодовується державою, %.

Даний розрахунок здійснюється для відшкодування короткострокових кредитів. Оскільки головна ціль їх використання – фінансування оборотного капіталу, основним ефектом функціонування якого є саме зростання виробництва у вартісному виразі за рахунок збільшення кількості чи покращення якості продукції. Потрібно також ввести обмеження на максимальний рівень відшкодування. Зрозуміло, що воно не може перевищувати ринкової ставки за кредитом, але, на наш погляд, для кращої зацікавленості та мотивації господарства відшкодування не повинно перевищувати 80% вартості кредитних ресурсів. Частково компенсація вартості кредитів здійснюється насамперед з метою підтримки сільськогосподарських підприємств з низьким рівнем кредитоспроможності. Господарства, що мають високий рівень зростання виробництва (кредитна ставка для сільськогосподарських підприємств зараз становить близько 20 – 24%), характеризуються досить високим рівнем кредитоспроможності, вони мають доступ до ресурсів кредитної системи і не потребують державної підтримки. У разі, якщо темпи зростання виробництва господарства перевищують рівень ринкових кредитних ставок, дане господарство, скоріше, прагне до розширення виробництва, а отже, до отримання довгострокових кредитних ресурсів.

Вказана формула не може бути застосована для довгострокових кредитів, оскільки їх використання відбувається на перспективу і економічний ефект може приносити в майбутніх періодах. При цьому довгострокове кредитування повинно завжди бути пріоритетним для держави, бо забезпечує її технічний і технологічний розвиток. Тому для нього формула розрахунку часткової компенсації повинна бути прив'язана до конкретного інвестиційного проекту для ре-

лізації якого господарство планує залучити кредитні ресурси. В економічній думці є різні підходи до оцінки дохідності інвестиційних проектів. Ми схилиємося до одного з найчастіше використовуваних показників – індексу рентабельності інвестицій, який позначають через аббревіатуру – PI .

Розрахунок цього показника відбувається на основі застосування формули:

$$PI = \sum_t \frac{CF_t}{(1+i)^n} : I, \quad (3)$$

де CF_t – чистий грошовий потік у кінці періоду t (вхідний грошовий потік); I – початкові інвестиції (вихідні грошові потоки); i – дисконтна ставка; n – тривалість життєвого циклу проекту, років [8].

Перевагою використання цього показника є можливість врахувати зміну вартості грошей в часі, через зміну дисконтної ставки. Це є важливим аспектом при реалізації довгострокових проектів. Проект вважається прийнятним до виконання і збільшить вартість підприємства в майбутньому, коли значення вказаного показника перевищує одиницю ($PI > 1$). На нашу думку, даний показник може застосовуватися як ставка часткової компенсації вартості довгострокових кредитів для сільськогосподарських підприємств. Господарствам де інвестиційні проекти мають високе значенням PI , що перевищує 80% розміру ринкової кредитної ставки, часткова компенсація не повинна надаватися, оскільки високе значення цього показника свідчить про значну можливість інвестиційного проекту до генерування грошових коштів у великих обсягах. Прив'язка розміру кредитної компенсації до показника індексу рентабельності інвестицій стимулюватиме підприємства здійснювати реальні інвестиції в сучасну техніку і передові технології, які приносять більші доходи.

Для визначення ефективності інвестиційного проекту також застосовують такі показники: чиста теперішня вартість (NPV) і внутрішня норма прибутку (IRR), що визначають віддачу кожної інвестованої в проект грошової одиниці та рівень дохідності конкретного інвестиційного проекту. Можливо, як ставку компенсації використовувати інтегральний показник, що складатиметься з різних показників, які характеризуватимуть окремі аспекти ефективності здійснення інвестицій. Ми маємо на увазі не тільки економічну, але і соціальну та екологічну складову ефективності.

Також діюча Постанова № 794 не дозволяє ефективно стимулювати довгострокове кредитування, оскільки вона не передбачає прив'язки відшкодування до довгострокового кредиту, це може викликати фінансові ускладнення в господарства, пов'язані з його обслуговуванням у майбутньому. На нашу думку, слід передбачити для господарства-позичальника можливість ним отримувати відшкодування по довгостроковому кредиту і в подальших періодах. Це покращить реалізацію інвестиційних проектів на визначених підприємствах, а також сприятиме покращенню планування потреби у фінансових ресурсах при визначенні фінансування програми часткової компенсації вартості кредитів. Оскільки підприємства, які отримували відшкодування по діючому довгостроковому кредиту в минулому періоді, повинні мати першочергове право на отримання відшкодування у плановому періоді.

У світі здійснення ринкових трансформацій та проведення структурних реформ у країні, сприяння довгостроковому кредитуванню сільськогосподарських підприємств

повинно стати пріоритетним напрямком державної підтримки АПК. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів пільгове кредитування є одним з найефективніших напрямків використання державних коштів, за деякими підрахунками кожна бюджетна гривня дає можливість залучити від 12 до 43 гривень кредитних ресурсів [2, с. 31]. Ми розуміємо, що при дефіциті бюджетних коштів обсяги компенсації вартості кредитів для сільськогосподарських підприємств не будуть задовольняти всю потребу. Відповідно виникне питання відбору того чи іншого підприємства. Вважаємо, що отримувати компенсацію повинні в першу ті підприємства, які мають максимально наближені до верхньої межі компенсації показники своєї діяльності, що використовуються для її визначення (назвемо їх показники вибірковості). Ця норма повинна бути застосована до всіх короткострокових кредитів, для довгострокових також слід брати до уваги компенсації по тому чи іншому кредиту в попередніх періодах. Якщо господарство отримувало компенсацію по інвестиційному кредиту в минулих періодах, який є діючим зараз, то воно має право отримувати компенсацію у звітному періоді першочергово, що забезпечить реалізацію інвестиційних проектів на сільськогосподарських підприємствах. Після того, як ця норма буде виконаною, компенсація повинна розподілятися на загальних підставах (за найближчим до її верхньої межі значенням показника).

Таким чином, відбудеться істотне покращення конкурентного середовища діяльності сільськогосподарських підприємств, буде здійснено підтримку найбільш ефективних господарств, що потребують її і максимально корисно використовують дефіцитні бюджетні кошти. Це сприятиме формуванню ефективного сільськогосподарського виробництва і відходу від дотаційно-збиткової моделі його здійснення, яка частково діє зараз і не дозволяє максимально корисно використати державні кошти. Кредитний механізм повинен сприяти розвитку кращих господарств, оскільки це, у першу чергу, механізм стимулювання до діяльності, а не просто витрачання обмежених бюджетних ресурсів. При частковій компенсації вартості кредиту для сільськогосподарських підприємств також необхідно враховувати чинник їх географічного розміщення. Господарства, що функціонують у природних зонах з гіршими природно-кліматичними умовами, безумовно повинні отримати більше державної підтримки для здійснення свого кредитного забезпечення. Ми пропонуємо надавати їм компенсацію у розмірі 100% кредитної ставки. Але дотримуючись принципу збереження конкуренції, тобто проходити конкурс на отримання компенсації вони повинні проходити на загальних умовах. І вже після проходження конкурсу і отримання позитивного рішення компенсація має надаватися у зазначеному розмірі. На нашу думку, це посилить спеціалізацію господарств, вибір того виду сільськогосподарського виробництва, що відповідає даним природно-кліматичним умовам.

Одним із можливих способів вдосконалення кредитного механізму, як складової частини кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств є застосування такого інструменту, як державні гарантії. Він набуває особливої актуальності в умовах дефіциту бюджетних коштів, для здійснення підтримки господарств. Гарантування, повернення відсотків за отриманим сільськогосподарським підприємством кредитом разом із частковою компенсацією повинно стати основою державної підтримки сільського

господарства через застосування кредитного механізму. На нашу думку, при здійсненні гарантування господарствам з боку держави слід орієнтуватися на вже вказані показники використання кредиту: для короткострокових кредитів – приріст виробництва, для довгострокового – чиста теперішня вартість. Господарствам, вказані показники яких становлять 50 і більше відсотків кредитної ставки, повинна надаватися часткова компенсація, для господарств, де ці показники складають 5% і більше від розміру кредитної ставки, повинно здійснюватись гарантування повернення відсотків за користування отриманим кредитом. Зрозуміло, що в умовах нестачі бюджетних коштів, компенсацію зможуть отримати не всі господарства, де названі показники перевищують 50%, тому при гарантуванні не обмежується його верхня межа. Тобто сільськогосподарські підприємства, які не змогли отримати часткову компенсацію, при високих значеннях вибірових показників можуть розраховувати на гарантування сплати відсотків за користування кредитом з боку держави.

На основі вказаного можемо побудувати таблицю значень вибірових показників для здійснення часткової компенсації і гарантування господарствам. При побудові *табл. 1* ми керувалися обмеженістю бюджетних коштів, тому часткову компенсацію запропоновано надавати підприємствам із значеннями вибірових показників, близькими до максимальних, де гарантування не потребує концентрації значних державних фінансових ресурсів, тому і значення вибірових показників допускається нижчим.

Таблиця 1

Значення вибірових показників для визначення можливості застосування державної підтримки для сільськогосподарських підприємств

Показник	Часткова компенсація	Гарантування
50 і більше відсотків кредитної ставки	+	+
5 і більше відсотків кредитної ставки	-	+

Джерело: розроблено автором.

З *табл. 1* видно, що гарантію на повернення кредитної ставки від держави можуть отримати сільськогосподарські підприємства, для яких значення вибірових показників перевищує 5% кредитної ставки. Для отримання часткової компенсації вартості кредиту нижня межа вибірових показників складає 50% вартості кредиту. Оскільки гарантування сплати відсотків за користування кредитом не потребує значних бюджетних коштів, то всі підприємства, що виконують вимогу щодо нижньої межі показників вибіровості (5% кредитної ставки) і мають задовільний фінансовий стан, можуть розраховувати на його отримання. Це є важливою перевагою запропонованих нами змін до кредитного механізму при кредитному забезпеченні господарств, оскільки при дефіциті державного фінансування часткову компенсацію зможуть отримати не всі господарства, показники вибіровості яких будуть давати змогу це зробити, натомість вони отримуватимуть державну гарантію. Під вибіровими показниками ми розуміємо для короткострокових кредитів – приріст виробництва, для довгострокових – індекс рентабельності інвестицій (*PI*).

Ця система вибірових показників є гнучкою. Вони можуть бути доповнені новими показниками. У перспективі є можливість на основі доповнених і запропонованих показників здійснити виведення інтегрального показника. При цьому для короткострокових і довгострокових кредитів вибірові показники повинні бути різні, оскільки напрямки і цілі їх використання в господарствах є різними. При впровадженні гарантійно-компенсаційного механізму ми також пропонуємо врахувати верхній поріг рентабельності для підприємств, у разі якщо рентабельність підприємства перевищує ставку за кредитом, то таке підприємство не може розраховувати на застосування щодо нього вказаного механізму. Максимальний розмір як гарантування, так і компенсації повинен становити не більше 80% кредитної ставки. Модель побудови кредитного механізму наведено на *рис. 1*.

Дана схема ілюструє можливий варіант побудови функціонування гарантійно-компенсаційного механізму при кредитуванні сільськогосподарських підприємств. При отриманні попередньої згоди від банку на здійснення кредитування підприємство-позичальник звертається до Державної іпотечної установи (далі – ДІУ) для гарантування повернення відсотків за користування кредитом. ДІУ здійснює розгляд отриманого звернення і в разі позитивного рішення щодо нього надсилає своє погодження до банківської установи та підприємства-позичальника. На розраховану суму відсотків за користування кредитом ДІУ здійснює емісію облігацій під заставу сільськогосподарських угідь підприємства-позичальника, які тримає в себе до моменту звернення банківської установи в разі невиконання умов позичальником щодо обслуговування (повернення відсотків за користування) кредиту. У разі отримання такого звернення надає право першочергового викупу заставних облігацій підприємству-позичальнику, що в триденний термін повинно надати свою відповідь. У випадку його відмови облігації виставляються на продаж через фінансовий ринок і Державний земельний банк, де їх зможуть придбати зацікавлені у розширенні своєї діяльності інші аграрні підприємства. Пропоновані нами зміни кредитного механізму при здійсненні кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств базуються на державному регулюванні і державній підтримці.

Пропоновані нами вдосконалення компенсаційної моделі та доповнення її гарантійною складовою докорінно змінять систему державної підтримки кредитного забезпечення сільського господарства. Наші дослідження показують, що між сумою залученого кредиту і показниками ефективності (прибуток, виручка) є досить низький рівень взаємозалежності, що свідчить про низький вплив кредитування на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, відсутність стимуляційного чинника для кращого використання отриманих кредитних ресурсів [9, с. 248]. Оскільки до уваги в процесі дослідження ми брали кредити, які отримувались під часткову їх компенсацію з боку держави, то нами був зроблений висновок, що причиною відсутності згаданого чинника є саме прив'язка частки компенсації до облікової ставки НБУ, яка не має прямого відношення до ефективності використання кредиту господарствами, запропоновані нами як рівень компенсації показники, значно посилюють мотивацію сільськогосподарських підприємств до раціональнішого освоєння кредитних коштів. Використання показників приросту виробництва та індексу рентабельності інвестицій як

Рис. 1. Схема формування гарантійного забезпечення кредитування сільськогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором.

рівня часткової компенсації разом із впровадженням гарантійної моделі дозволить покращити кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств.

ВИСНОВКИ

Необхідним є створення на основі застосування вказаних нами показників гарантійно-компенсаційного механізму кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Це значно покращило б кредитоспроможність господарств-позичальників, дозволило б здійснити економію державних коштів, покращило б ефективність використання кредитних ресурсів господарствами. Застосування такого механізму вимагає певної розбудови інфраструктурної складової кредитного забезпечення підприємств. Сьогодні важливою складовою кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств є механізм часткової компенсації вартості кредитів для них. Однак, як показують проведені нами дослідження, вплив цього механізму на ефективність їх діяльності є обмеженим. На нашу думку, це зумовлено прив'язкою частки відшкодування до облікової ставки НБУ, що не має відношення до ефективності діяльності господарств. Ми пропонуємо диференціювати ставку компенсації залежно від терміну залучення кредиту: для короткострокових кредитів вона повинна відповідати приросту виробництва за період, протягом якого використовувалися кредитні ресурси; для довгострокових кредитів як ставку компенсації можна використати індекс рентабельності інвестицій проекту, для реалізації якого використовуються кредитні ресурси. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзь О. Є. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів / О. Є. Гудзь, А. В. Сомик // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 54 – 63.

2. Калашнікова Т. В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 29 – 37.

3. Стецюк П. А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П. А. Стецюк, О. Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 73 – 78.

4. Непочатенко О. О. Державна підтримка підприємств АПК через удосконалення системи кредитування / О. О. Непочатенко // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 95 – 100.

5. Дем'яненко М. Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 68 – 75.

6. Колотуха С. Розвиток земельних відносин та їх фінансове забезпечення в аграрному секторі економіки // С. Колотуха, І. Коваленко // Банківська справа. – 2012. – № 2. – С. 19 – 27.

7. Гончарук Я. М. Фінансово-кредитне забезпечення агропромислового комплексу регіону та основні напрямки підвищення його ефективності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. / Я. М. Гончарук. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 22 с.

8. Чиста теперішня вартість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dlab.irtc.org.ua/analz_ip/pages/t4-2.htm

9. Ковалів В. М. Визначення ефективності кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств на основі застосування кореляційного аналізу / В. М. Ковалів І. І. Грубінка // Збірник наукових праць «Економічний простір». – 2013. – № 74. – С. 241 – 249.

REFERENCES

"Chysta teperishnia vartist" [The net present value]. http://www.dlab.irtc.org.ua/analz_ip/pages/t4-2.htm

Dem'ianenko, M. Ya. "Problemni pytannia derzhavnoi polityky finansovoi pidtrymky silskoho hospodarstva" [Problem issues of public policy of financial support for agriculture]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2011): 68-75.

Honcharuk, Ya. M. "Finansovo-kredytne zabezpechennia ahropromyslovoho kompleksu rehionu ta osnovni napriamky pidvyshchennia ioho efektyvnosti" [Financial and credit support of agriculture in the region and the main directions of improving its efficiency]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk*, 2008.

Hudz, O. Ie., and Somyk, A. V. "Derzhavna prohrama finansovoi pidtrymky pidpriemstv APK cherez mekhanizm zdeshevlennia kredyativ" [The state program of financial support for agricultural enterprises through the mechanism of reduction credits]. *Ekonomika APK*, no. 11 (2008): 54-63.

Kalashnikova, T. V. "Stan i tendentsii rozvytku kredytnoho zabezpechennia ahramoi haluzi" [Status and trends of the credit support of the agricultural sector]. *Finansy Ukrainy*, no. 10 (2010): 29-37.

Kolotukha, S., and Kovalenko, I. "Rozvytok zemelnykh vidnosyn ta ikh finansove zabezpechennia v ahrarynomu sektori ekonomiky" [The development of land relations and financial support to the agricultural sector]. *Bankivska sprava*, no. 2 (2012): 19-27.

Kovaliv, V. M., and Hrubinka, I. I. "Vyznachennia efektyvnosti kredytnoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv na osnovi zastosuвання koreliatsiinoho analizu" [Determining the effectiveness of collateral farms on the basis of correlation analysis]. *Ekonomichniy prostir*, no. 74 (2013): 241-249.

Nepochatenko, O. O. "Derzhavna pidtrymka pidpriemstv APK cherez udoskonalennia systemy kredyтування" [State support for agricultural enterprises by improving the credit system]. *Ekonomika APK*, no. 8 (2008): 95-100.

Stetsiuk, P. A., and Hudz, O. Ie. "Finansovi problemy rozvytku ahrarynogo vyrobnytstva" [The financial problems of the agricultural production]. *Ekonomika APK*, no. 4 (2012): 73-78.

УДК 332.02:504.03

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ВІДХОДАМИ

© 2014 САМОЙЛІК М. С.

УДК 332.02:504.03

Самойлік М. С. Комплексна оцінка ефективності регіональних систем поводження з твердими відходами

Проблема поводження з твердими відходами є однією з найбільш важливих еколого-економічних і соціальних проблем регіонального розвитку. Водночас, треба враховувати, що обґрунтування інвестиційних вкладень у цю сферу повинне спиратися на економічну оцінку різних технологічних рішень з урахуванням екологічних, соціальних і технологічних чинників. Тому в статті розроблено та науково обґрунтовано методичні підходи до комплексного оцінювання ефективності управління сферою поводження з твердими відходами регіону на основі збалансування економічних, екологічних, соціальних і технологічних критеріїв даної сфери. Проведено комплексну оцінку сценаріїв розвитку сфери поводження з твердими відходами на прикладі м. Полтави та визначено напрямки її модернізації з урахуванням регіональної інфраструктури даної сфери. Встановлено, що на даний час найбільш перспективним є частковий роздільний збір відходів, будівництво сміттєпереробного заводу (потужністю 250 тис. т / рік) і полігону твердих відходів, при цьому забезпечується збалансування екологічних (мінімізація екологічного ризику та збитку за забруднення) та економічних (максимальний прибуток при мінімальних витратах) критеріїв.

Ключові слова: тверді відходи, регіон, сталий розвиток, комплексна оцінка.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Формул:** 4. **Бібл.:** 8.

Самойлік Маріна Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри екології, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка (пр. Першотравневий, 24, Полтава, 36011, Україна)

E-mail: marina-samojlik@yandex.ru

УДК 332.02:504.03

Самойлик М. С. Комплексная оценка эффективности региональных систем обращения с твердыми отходами

Проблема обращения с твердыми отходами является одной из наиболее важных эколого-экономических и социальных проблем регионального развития. В то же время нужно учитывать, что обоснование инвестиционных вложений в данную сферу должно опираться на экономическую оценку разных технологических решений с учетом экологических, социальных и технологических факторов. Поэтому в статье разработаны и научно обоснованы методические подходы к комплексному оцениванию эффективности управления сферой обращения с твердыми отходами региона на основе сбалансирования экономических, экологических и технологических критериев данной сферы. Приведена комплексная оценка сценариев развития сферы обращения с твердыми отходами на примере г. Полтавы и определены направления ее модернизации с учетом региональной инфраструктуры данной сферы. Установлено, что на данное время наиболее перспективным является частичный раздельный сбор отходов, строительство мусороперерабатывающего завода (мощностью 250 тыс. т / год) и полигона твердых отходов, при этом обеспечивается сбалансирование экологических (минимизация экологического риска и убытка за загрязнение) и экономических (максимальная прибыль при минимальных расходах) критериев.

Ключевые слова: твердые отходы, регион, устойчивое развитие, комплексная оценка.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Формул:** 4. **Библ.:** 8.

Самойлик Марина Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экологии, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка (пр. Первомайский, 24, Полтава, 36011, Украина)

E-mail: marina-samojlik@yandex.ru

UDC 332.02:504.03

Samojlik Marina S. Complex Assessment of Efficiency of Regional Systems of Solid Waste Utilisation

The problem of utilisation of solid waste is one of the most important ecological-economic and social problems of regional development. At the same time it should be taken into account that justification of investments into this sphere should be based on economic assessment of various technological solutions with consideration of ecological, social and technological factors. That is why the article develops and scientifically justifies methodical approaches to complex assessment of efficiency of management of the sphere of utilisation of solid waste of a region on the basis of balanced economic, ecological and technological criteria of this sphere. The article provides a complex assessment of scenarios of development of the sphere of solid waste utilisation using example of the city of Poltava and identifies directions of its modernisation with consideration of regional infrastructure of this sphere. The article shows that, as of now, the most prospective is partial separate collection of waste, construction of waste processing plant (of 250 thousand tonnes annual capacity) and solid waste ground, at the same time, a balance of ecological (minimisation of the ecological risk and losses for polluting) and economic (maximum profit with minimum expenditures) criteria is ensured.

Key words: solid waste, region, sustainable development, complex assessment.

Pic.: 4. **Tabl.:** 2. **Formulae:** 4. **Bibl.:** 8.

Samojlik Marina S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Ecology, Poltava National Technical University named after Yu. Kondratyuk (pr. Pershotravnevyy, 24, Poltava, 36011, Ukraine)

E-mail: marina-samojlik@yandex.ru